

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧОРНОМОРСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПЕТРА МОГИЛИ
ІНСТИТУТ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ**

Гольденко Олена Юріївна

**БІДНІСТЬ В УКРАЇНІ ТА ШЛЯХИ ЇЇ МІНІМІЗАЦІЇ
В КОНТЕКСТІ ДЕРЖАВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ**

Спеціальність 074 Публічне управління та адміністрування

**АВТОРЕФЕРАТ
магістерської роботи на здобуття кваліфікації магістра**

Миколаїв – 2019

Магістерська робота є рукописом

Робота виконана в Інституті державного управління Чорноморського національного університету імені Петра Могили

Науковий керівник: кандидат наук з державного управління, старший викладач кафедри соціальної роботи, управління і педагогіки Інституту державного управління Чорноморського національного університету імені Петра Могили **Акімова Тетяна Юріївна,**

Рецензент: кандидат політичних наук, доцент кафедри місцевого самоврядування та регіонального розвитку Інституту державного управління Чорноморського національного університету імені Петра Могили **Дерега Віра Володимирівна**

Захист відбудеться 25 березня 2019 р. о 10 годині на засіданні кафедри публічного управління та адміністрування Інституту державного управління Чорноморського національного університету імені Петра Могили за адресою: 54003, м. Миколаїв, вул. 1-ша Воєнна, 2.

З роботою можна ознайомитись на кафедрі публічного управління та адміністрування Інституту державного управління Чорноморського національного університету імені Петра Могили за адресою: 54003, м. Миколаїв, вул. 1-ша Воєнна, 2, ауд. 10-304.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Дослідження рівня життя населення, зокрема у вимірі таких категорій, як добробут та бідність, завжди є актуальною темою, оскільки має безпосереднє відношення до вивчення соціально-економічних проблем розвитку країни та можливостей їх розв'язання в контексті тих чи тих чи інших напрямів державної політики, розробки й впровадження відповідних програм загальнодержавного та регіонального рівня. З іншого боку, результати таких досліджень у вигляді показників добробуту й бідності населення, його різних груп та категорій дозволяють оцінити дієвість та результативність відповідних заходів.

Суспільні перетворення в Україні, що тривають протягом останніх десятиліть і пов'язані спочатку з переходом до ринкових соціально-економічних відносин, а потім і з їх розвитком, спричинили радикальні зсуви у структурі доходів та моделей споживання всіх основних груп населення. На тлі економічної кризи 1990-х років, структурної трансформації української економіки у подальші десятиліття та неконтрольованого соціального розшарування населення розгорнулися процеси, пов'язані з поширенням та укоріненням бідності, перетворення її на хронічну соціальну проблему та постійно діючий фактор українського суспільства.

Такі реалії українського сьогодення, як вимушена неповна зайнятість, криза неплатежів, недосконалість пенсійної системи та системи соціальної допомоги призвели до погіршення рівня життя значного числа сімей. Зрозуміло, що надзвичайно гостро економічні негаразди вплинули на родини, що мають дітей та складаються з непрацевдатних осіб. Але в той же час не можна не відзначити, що відбулося суттєве погіршення становища населення, працюючого за наймом у режимі повної зайнятості – насамперед через низькі стандарти оплати праці та державні гарантії в цій площині, що є визначає специфіку української бідності та її хронічний характер.

Як результат, значна кількість українських сімей здійснюють свою повсякденну життєдіяльність у режимі «боротьби за виживання»: українці XXI століття виявляються обмеженими у своєму доступі до базових ресурсів життєдіяльності – економічних, правових, соціальних і культурних. Зависокі ціни на продукти споживання та тарифи на оплату комунальних послуг не дають змоги домогосподарствам не те що робити заощадження – їм нерідко не вистачає коштів й на продовольчі товари нормальної якості.

На сьогодні, за умов хронічної бідності маємо і зростання захворюваності й смертності (має місце навіть недоїдання), і зменшення тривалості життя, і скорочення доступу до освіти, медичного обслуговування, оздоровлення, цінностей культури тощо. Таке положення не може вважатися ані економічно, ані соціально прийнятним; вже не говорячи про те, що рівень життя в Україні далеко не відповідає європейським соціальним стандартам – при тому, що в Україні декларується політика європейської інтеграції.

Тому за нинішніх умов необхідно здійснити критичний аналіз діючої в Україні політики у царині стандартів рівня життя, оплати праці та соціального захисту та знайти шляхи підвищення її ефективності, де у фокусі уваги стане не декларативна, а реальна боротьба з бідністю, кроки з її мінімізації та усування її найбільш проблемних проявів і наслідків.

Методологічні та методичні проблеми дослідження бідності як економічного стану та соціальної проблеми, а також засобів протидії її поширенню й укоріненню завжди посідали особливе місце в світовій науці, зокрема в економічній, соціологічній, юридичній, в державному управлінні тощо. Вагомий внесок у розробку теоретичних питань та практичних проблем бідності зробили зарубіжні дослідники: Гуннар Мюрдаль, Оллі Кангас, Велі-Матті Рітакалліо, Дональд Дж. Боуг, Піт Елкок, Вільям Ф. Оджбон, Френсіс Р. Ален, Пітер Таунсенд, Амартія Сен, Стейн Рінген та інші. Їхні підходи вважаються класичними для формування наукових та практичних уявлень про бідність.

В той же час слід відзначити, що специфіка бідності на теренах України за сучасних умов вимагає розробки таких підходів, які відштовхуються від аналізу її ключових причин та даних моніторингових досліджень рівня життя українських домогосподарств. Серед вітчизняних вчених, які досліджували проблеми бідності в Україні та пропонували відповідні шляхи її подолання (протидії, мінімізації тощо) в межах державної соціальної та економічної політики, можна виділити таких, як: В. П. Бевз, Г. З. Голеусова, А. М. Колот, Е. М. Лібанова, В. О. Мандибуря, В. М. Новіков, В. В. Онікієнко, О. М. Палій, А. Ф. Ревенко, О. П. Романюк, Ю. І. Саєнко, Л. М. Черенько, О. В. Макарова, В. В. Яценко, А. Красун та інші.

В той же час, незважаючи на чисельність робіт подібного типу в українському науковому середовищі, з огляду на перехід проблеми бідності в Україні у розряд хронічної, продовжує існувати нагальна потреба у дослідженнях бідності та модернізації підходів до її подолання чи то мінімізації засобами державної соціальної політики за сучасних умов, що склалися в Україні.

Відповідно до актуальності окреслених проблем, враховуючи їхню практичну значущість для державного управління нами було обрано тему магістерської роботи «Бідність в Україні та шляхи її мінімізації в контексті державної соціальної політики».

Об'єктом дослідження є бідність в Україні як комплексна соціальна проблема.

Предметом дослідження є державна соціальна політика України у царині рівня життя населення, сфокусована на протидії бідності.

Мета дослідження – охарактеризувати соціальну політику протидії бідності та запропонувати шляхи підвищення її ефективності, спираючись на аналіз бідності в Україні як комплексної соціальної проблеми.

Реалізація мети передбачає вирішення таких **завдань**:

– операціоналізувати поняття «рівень життя населення» та «бідність», визначаючи їхні основні стандарти й показники;

- виділити та розглянути типові напрями та заходи соціальної політики у царині рівня життя населення, спрямовані на протидію бідності;
- проаналізувати ситуацію з бідністю в Україні, оцінюючи її масштаби та наслідки у розрізі окремих груп/категорій населення та українського суспільства в цілому;
- порівняти стандарти рівня життя населення України з відповідними європейськими.
- охарактеризувати діючу в Україні соціальну політику у царині рівня життя населення та її сфокусованість на проблемі бідності в Україні (основні нормативно-правові акти та програми стратегічного характеру), оцінюючу їхню ефективність та результативність виконання;
- запропонувати й обґрунтувати основні шляхи підвищення ефективності державної соціальної політики, спрямованої на мінімізацію бідності за сучасних українських умов.

Для розв'язання визначених завдань використано комплекс взаємопов'язаних **методів дослідження**. Методологічною та теоретичною основою дослідження виступають фундаментальні положення теорії державного управління та економічної теорії, інших гуманітарних і соціальних наук, а також наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених з питань теоретико-методологічного забезпечення державного регулювання суспільних процесів, оцінювання рівня та якості життя населення.

Для виконання поставлених у роботі завдань застосовано комплексний підхід, який полягає в дослідженні механізму реалізації державної соціальної політики щодо мінімізації наслідків бідності як єдиного цілого із узгодженим функціонуванням усіх його складових. В роботі використано такі методи: *абстрактно-логічний* – для теоретичних узагальнень і формулювання висновків; *аналіз документів* – використовувався для збору емпіричної інформації про особливості бідності в Україні; *аналізу та синтезу* – застосовувався для детального вивчення предмету дослідження; *історичний метод* – дозволив дослідити виникнення і розвиток поняття «рівень життя населення» та «бідність» в Україні та у суспільстві взагалі; *логічного моделювання та конструювання* – для класифікації чинників, що впливають на рівень добробуту населення; *порівняльний аналіз* – надав змогу здійснити аналіз рівня життя населення України у світлі європейських соціальних стандартів; *системно-аналітичний* – для аналізу нормативно-правових документів за тематикою дослідження; *статистичних порівнянь* – для оцінки результативності механізму реалізації державної політики щодо підвищення рівня та якості життя населення; *узагальнення* – за допомогою якого було здійснено логічний і послідовний аналіз особливостей проявів бідності та політики боротьби з нею в Україні, зроблені відповідні висновки.

Інформаційними джерелами дослідження стали Конституція України, закони України, укази Президента України, постанови і рішення Верховної Ради України, постанови і розпорядження Кабінету Міністрів України, нормативно-правові та програмні документи центральних органів державної влади України, офіційні матеріали Державної служби статистики України,

Міністерства соціальної політики України, Інституту демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи, монографії та статті вітчизняних і зарубіжних авторів.

Наукова новизна та теоретична значущість одержаних результатів полягає у здійсненні комплексної оцінки бідності в Україні; критичного аналізу нормативно-правового забезпечення діючої соціальної політики, соціальних стандартів та гарантій у царині рівня життя населення в Україні; обґрунтуванні пропозицій щодо модернізації державної стратегії подолання (мінімізації) бідності за сучасних українських реалій.

Практичне значення роботи полягає у тому, що матеріали роботи та отримані результати можуть бути використані для подальших досліджень у царині аналізу бідності та боротьби з нею, можуть використовуватися при викладанні таких навчальних дисциплін, як «Соціальна політика», «Система соціального захисту населення», «Право соціального забезпечення», окремих спецкурсів; для написання доповідей, наукових статей, дипломних та курсових робіт, для виступів на конференціях та круглих столах, а також при розробці просвітницьких посібників з метою розширення знань про особливості здійснення боротьби з бідністю в Україні в сучасних умовах.

Крім цього, матеріали роботи та її висновки можуть бути використані в практичній діяльності у сфері державного управління, зокрема для роботи тих державних установ, які займаються питаннями підтримки малозабезпечених верств населення. Йдеться насамперед про департаменти праці та соціального захисту населення, які професійно займаються наданням соціальної допомоги цим верстам населення.

Нарешті, статистичні дані, які розміщено у роботі, можуть бути використані для у діяльності засобів масової інформації, які висвітлюють проблеми бідності в Україні на сучасному етапі її розвитку.

Апробація результатів дослідження. Основні теоретичні положення, практичні результати проведеного дослідження були представлені та доповідалися на студентській науково-практичній конференції «Реалізація євроінтеграційної політики України: суспільно-політичний та безпековий аспекти» (Миколаїв, 05 грудня 2018 р.).

Публікації. Основні положення і результати дослідження викладено в 1 одноосібній публікації автора: Гольденко О. Ю. Бідність в Україні: причини, прояви та основні напрямки державної політики // Студентські наукові студії: Молодіжний науковий журнал. – Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2019. – Випуск 35 (79) (подано до друку).

Структура та обсяг роботи. Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел із 124 найменувань та додатків. Загальний обсяг роботи складає 146 сторінок. Магістерська робота містить 7 таблиць, 9 рисунків, що займають 11 сторінок основного тексту, та 9 додатків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження та здійснено огляд наукової літератури з відповідної тематики, визначено мету, об'єкт, предмет та завдання дослідження; наведено та обґрунтовано методи дослідження, сформульовано наукову новизну, теоретичну та практичну значущість роботи, подано дані щодо апробації результатів дослідження та публікацій по темі роботи, а також структуру роботи.

У **першому розділі «Концептуальні засади вивчення бідності та соціальної політики щодо її мінімізації»**, який містить три підрозділи, здійснено операціоналізацію таких визначальних понять, як «рівень життя населення» та «бідність», визначено їхні основні стандарти й показники, сформовано уявлення про основні напрями та заходи соціальної політики у царині рівня життя населення, спрямовані на протидію бідності, та загалом встановлено ступінь наукової розробленості проблематики дослідження.

На сьогоднішній день кожна цивілізована держава світу в процесі свого економічного розвитку намагається створити сприятливі соціально-економічні умови для своїх громадян, аби їхнє життя було захищеним, здоровим та тривалим. Однією з найважливіших соціально-економічних категорій, що не лише характеризує матеріальний добробут окремої людини та умови її життєдіяльності, а й визначає узагальнений результат розвитку країни за певний період, є рівень життя, у даному випадку – рівень життя населення.

Соціально-економічне явище, яке характеризує дана наукова категорія, тривалий час досліджується зарубіжними та вітчизняними науковцями на різних етапах розвитку світової економічної, соціологічної та інших галузей суспільних наук. У сучасній літературі, враховуючи складність та багатогранність рівня життя, поки не сформовано уніфікованого підходу до його визначення. Однак, узагальнюючі різноманітні наукові підходи можна зробити висновок, що дефініція поняття «рівня життя» представлена у широкому та вузькому розумінні. Так, у широкому розумінні «рівень життя – це сукупність умов життя населення країни, що відповідають досягнутому рівню її економічного розвитку». Сюди ж відносяться тлумачення, сформульовані за допомогою характеристик рівня людського розвитку (стану здоров'я і можливостей задоволення потреб людини) та умов життєдіяльності населення (стан середовища проживання і соціальна безпека) тощо. До іншої групи визначень («вузькому трактування») відносяться визначення рівня життя населення, що характеризуються конкретними межами та показниками його виміру.

Для оцінки рівня життя населення застосовується система показників, завдяки якій можна зробити кількісну оцінку економіки країни за певний період, оцінити ефективність державної, та регіональної політики, а також охарактеризувати матеріальний стан різних верств суспільства в цілому. Так у національній економіці для оцінки й аналізу життєвого рівня населення використовують такі показники, як обсяг валового внутрішнього продукту, національного і реального доходу на душу населення, обсяг послуг на душу

населення, середній рівень заробітної плати, забезпеченість житлом та інші. Окрім того, життєвий рівень населення країни характеризують показники середньої тривалості життя, народжуваності і смертності населення.

Згідно з нормативами чи стандартами виокремлюють такі рівні життя населення: достаток, нормальний рівень життя та бідність.

Аналізуючи структуру змісту, що вкладається нині у дане поняття, можна зробити висновок, що бідність – це деструктивне явище сучасності. Адже внаслідок матеріальних нестатків бідні люди, бідні верстви населення не можуть харчуватися відповідно до місцевих стандартів, не можуть оплачувати житло та комунальні послуги, лікуватися та відпочивати, забезпечуючи відновлення втраченого через хворобу або перенавантаження здоров'я, забезпечувати освіту собі та своїм дітям тощо; як результат – не можуть вести повноцінне цивілізоване життя та здійснювати життєдіяльність.

Сучасна соціально-економічна теорія трактує бідність як багатоаспектне явище, розрізняючи такі її форми: об'єктивна та суб'єктивна, абсолютна та відносна, тимчасова і застійна.

Відповідно до своєї тривалості, бідність може бути тимчасовою (короткочасною), застійною (довгостроковою) та хронічною, або спадковою (яка передається з покоління до покоління). За глибиною бідність може приймати такі відповідні форми, як малозабезпеченість, зубожіння (якщо витрати на харчування перевищують 80 % доходів), люмпенізм і пауперизм. Дві останні форми є крайнім проявом життя зубожілих, які відчужені від усіх офіційних форм доходів у суспільстві. Всі ці проблеми, породжені бідністю, руйнують соціальну стабільність в суспільстві, знижують якість життя, збільшують витрати бюджету на соціальну допомогу і охорону правопорядку.

Бідність є проблемою, що характерна, в першу чергу, для країн, що розвиваються, проте вона притаманна і розвиненому світу, а також країнам, що здійснюють ринкову трансформацію економіки.

Світовий досвід переконує, що проблема бідності обов'язково потребує розв'язання. Це суспільна проблема, вирішувати яку (або ж, принаймні, мінімізувати) можливо через використання опрацьованих світовою практикою типових засобів державної соціальної політики, зокрема шляхом створення сприятливих економічних умов, запровадження справедливих принципів та механізмів розподілу доходів, випереджаючого зростання заробітної плати порівняно з іншими доходами, підвищення ефективності системи державної соціальної підтримки, розширення доступу до послуг освіти, охорони здоров'я та інших соціальних сфер та залучення всіх суб'єктів громадянського суспільства до розв'язання проблеми бідності.

У другому розділі «**Бідність в Україні: сучасні реалії**» проаналізовано сучасну ситуацію з бідністю в Україні, визначено її масштаби і наслідки у розрізі окремих категорій населення в українському суспільстві та зроблено порівняльний аналіз стандартів рівня життя населення України з відповідними європейськими країнами.

На сьогодні Україна належить до країн не лише з високим, а й зростаючим рівнем бідності. Значний спад виробництва за умов економічної кризи, інфляція, зниження продуктивності праці, зростання рівня та тривалості безробіття призвели до зменшення реальних доходів та заробітної плати, зниження платоспроможного попиту населення, обсягів та структури споживання матеріальних та соціально-культурних благ. Економічні трансформації в Україні на тлі перманентної кризи ключових суспільних інститутів (національне виробництво, ринок праці та зайнятість населення, державне управління тощо) істотно змінили, причому у гірший бік, як структуру доходів, так і структуру споживання населення.

Аналізуючи ситуацію у 2010-х рр., тобто сучасні реалії, можна відстежити наступні закономірності. Насамперед зазначимо, що внаслідок низки соціально-економічних та політичних проблем, таких як політична криза наприкінці 2013 – на поч. 2014 року, територіально-економічні втрати України та збройний конфлікт на Донбасі стали надзвичайно вагомою об'єктивною причиною нового погіршення соціально-економічної ситуації в Україні. Так, нині статистика зафіксувала зменшення ВВП на 31,3 % (порівняно з 2014 р.), зокрема через скорочення промислового та сільськогосподарського виробництва. Зрозуміло, що за таких умов відбулося нове падіння рівня реальних доходів населення, і рівень бідності в Україні знову демонструє динаміку зростання. Так, відповідно до інформації Світового банку, станом на 2018 рік за межею бідності перебуває 25 % населення України.

Все це не могло не сказатися на матеріальному становищі широких мас населення – як працюючих за наймом, так і традиційно соціально уразливих його категорій: відбулося суттєве зниження рівня добробуту населення на тлі його величезного майнового розшарування.

Найбільш важливим чинником, що визначає профіль бідності в Україні, є склад сім'ї. Тому найгострішою проблемою та найбільш вразливою категорією населення є сім'ї з дітьми. Низький рівень оплати праці не завжди дозволяє навіть обом працюючим батькам забезпечити прийнятний рівень життя своїм неповнолітнім дітям. При зайнятості обох батьків і у разі відсутності в сім'ї непрацюючих дорослих 52,1 % сімей з дітьми є бідними.

Іншими словами, кожне третє домогосподарство з дітьми в Україні не «дотягує» до межі відносної бідності, а у 59,5 % сукупні еквівалентні доходи є нижчими від фактичного прожиткового мінімуму на одну особу. В середині сукупності домогосподарств з дітьми теж є суттєва диференціація за показниками бідності. Найкраща ситуація у домогосподарствах, що складаються з двох дорослих з однією дитиною (18,4 та 52,6 %). Із появою другої дитини відбувається суттєве зростання відповідних показників: відносна та абсолютна бідність по домогосподарствах з двома дорослими та двома дітьми збільшується майже у 2,0 та 1,3 рази відповідно, помітно випереджаючи домогосподарства з дітьми до 3-х років. Поява третьої дитини збільшує ризик бідності ще у 1,3 рази – майже половина домогосподарств з двома дорослими та трьома і більше дітьми є бідними за відносним критерієм (49,0 %), а за абсолютним критерієм до бідних відноситься 83,1 % таких родин.

Таким чином, попри існуючі переконання щодо найгіршого становища багатодітних родин, сьогодні до групи ризику також потрапляють домогосподарства з двома дітьми, а найбільш вразливими поряд з багатодітними можна вважати сім'ї з двома дітьми у віці до 3 років.

Наступною соціально-вразливою категорією населення є пенсіонери, адже їхня бідність є результатом впливу кількох чинників: низьких зарплат працюючих, високого рівня безробіття та тінізації економіки, високого демоекономічного навантаження (співвідношення чисельності осіб пенсійного та працездатного віку).

Незважаючи на проведення пенсійної реформи та неодноразове підвищення пенсій впродовж 2017–2018 рр., становище пенсіонерів є вкрай важким, зокрема внаслідок низького співвідношення пенсій та зарплат. Якщо в розвинутих країнах воно становить близько 70 %, то в Україні не досягає половини цього показника. Найбільше страждають ті, хто отримував відносно високі доходи при виході на пенсію: вони втрачають 90 % доходів і стають бідними. Причому мінімальний розмір пенсії вдвічі нижчий за фактичний прожитковий мінімум (на 01.01.2017 р. 1247 і 2436 грн. відповідно).

Крім цього відносно високий ризик бідності може залишитись у домогосподарств пенсіонерів старших вікових груп, що обумовлено більш високими потребами у лікуванні та іншій кваліфікованій допомозі. Так, якщо домогосподарство складається лише з пенсіонерів старше 70 років, то ризик бідності для них підвищується в 1,7 рази порівняно із домогосподарствами пенсіонерів загалом, а старше 75 років – в 1,9 рази. Крім цього ризик бідності збільшується для тих пенсіонерів, які мешкають в одному домогосподарстві з іншими утриманцями – дітьми та/або інвалідами, навіть, при умові наявності в них осіб працездатного віку.

На сьогоднішній день категорія бідних верств населення в Україні поповнилася людьми, більшість із яких за своїм матеріальним становищем раніше не були бідними. Це – внутрішньо переміщені особи. Дана проблема виникла в 2014 році внаслідок збройного конфлікту на сході України та анексії Криму. До бойових дій ці особи мали певні соціально визнані блага: майно (квартиру, автомобіль, дачу), роботу, стабільний заробіток, освіту, що давало можливість відносити себе до середнього класу. Після початку збройного конфлікту вони втратили все, що мали, і раптово стали бідними.

До вразливих верств населення, окрім вище перерахованих, можна віднести інвалідів, дітей-сиріт, представників сільських громад, які за своїм соціально-демографічним статусом утворюють групу з обмеженими доходами. Для цих категорій громадян основним джерелом доходів є державні соціальні виплати. Звертаючи увагу на динамічне зростання розміру соціальних трансфертів (зокрема, пенсій, виплат у випадку безробіття, догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку, нещасного випадку на виробництві тощо), розмір останніх на сьогодні залишає всі ці категорії населення далеко за межею бідності, а подекуди – й злиденності.

Всі ці проблеми, породжені бідністю, негативно впливають на різні сфери суспільного життя країни в короткостроковій та в тривалій перспективі. Першим серед таких наслідків слід відзначити демографічний, що виражається в значному зниженні народжуваності і зростання смертності населення, підвищенням рівня захворюваності і травматизму, скороченням середньої тривалості життя, що веде фактично до депопуляції і втрати національного генофонду. Другим наслідком хронічної бідності та інших перманентних соціально-економічних і політичних негараздів в Україні слід вважати масовий міграційний вплив населення за кордон з метою заробітків та пошуку кращої долі, причому найбільш у працездатному віці (25–45 років), перетворивши нашу країну на постачальника дешевої й одночасно досить кваліфікованої робочої сили для багатьох країн близького та далекого зарубіжжя. До інших наслідків збільшення бідності можна віднести збільшення безробіття і нелегальної зайнятості, погіршення криміногенної ситуації, акти громадянської непокори тощо.

Не менш важливою проблемою стала бідність працюючого населення як наслідок низьких стандартів оплати найманої праці, відтак – зайнятість абсолютно не захищає від бідності. Як результат, українські працівники, маючи навіть стабільне джерело трудового доходу, за умов низьких стандартів оплати праці фактично позбавлені можливості вести повноцінне життя.

В Україні базовим соціальним стандартом є прожитковий мінімум, а соціальною гарантією – мінімальна заробітна плата. Конституція України визнає право кожного на винагороду без будь-якої дискримінації і не нижче встановленої державою мінімальної заробітної плати.

Однак українська практика в цьому напрямі ще вельми далека від критеріїв і стандартів, встановлених у соціально розвинених країнах, що ще раз підтверджує відмінність у життєвому рівні населення в Україні, та, наприклад, у тих же країнах ЄС. У більшості європейських країн з розвинутою економікою та соціальними гарантіями розмір мінімальної оплати праці встановлюється на рівні 35–40 % від середньої по країні (у нас 37 %) і вищий за прожитковий мінімум на 10–15 %. Натомість в Україні мінімальна заробітна плата перевищує прожитковий мінімум на 3,6 %. Заниження вище перерахованих соціальних гарантій призводить до збільшення майнового розшарування населення та відділяє Україну від європейських соціальних стандартів.

У третьому розділі «Соціальна політика мінімізації бідності в Україні та шляхи підвищення її ефективності» охарактеризовано діючу соціальну політику у царині рівня життя населення на основі аналізу нормативно-правових актів та програм стратегічного характеру в Україні та запропоновані основні шляхи підвищення ефективності державної соціальної політики, спрямованої на мінімізацію бідності за сучасних українських умов.

На сьогоднішній день Конституція України декларує, що кожен має право на достатній життєвий рівень для себе і своєї сім'ї, що включає в себе достатнє харчування, одяг, житло та гарантує, що громадяни України мають право на соціальний захист, у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин,

у старості тощо. Визначальними є також Закони України «Про оплату праці», «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії», «Про прожитковий мінімум», низка законів, спрямованих на соціальний захист традиційно вразливих категорій населення та законів сімейного призначення, положення яких впроваджуються за допомогою механізмів чисельних підзаконних актів, як правило, постанов і розпоряджень Кабінету міністрів України.

Незважаючи на велику кількість вище перерахованих нормативно-правових актів, викликає занепокоєння той факт, що вони не виконують свого першочергового призначення, а саме не підвищують реальні доходи населення та не забезпечують функціонування затверджених державних соціальних стандартів та гарантій в житті українського населення.

Тому на державному рівні, починаючи з початку 2000-х років, додатково розробляються та впроваджуються у дію типові спеціальні державні програми (стратегії) подолання бідності; нині діє вже третя така Стратегія (від 2016 р.).

На жаль, результати від впровадження як мінімум перших двох (від 2001 та 2011 рр.) не можна вважати успішними: так і не відбулися ані стабілізація соціально-економічного становища, ані суттєве зменшення рівня бідності в країні.

На сьогоднішній день в Україні Стратегія подолання бідності від 16 березня 2016 року. Серед її основних складових – сприяння зростанню доходів населення від зайнятості і виплат у системі державного соціального страхування, забезпечення доступу населення до послуг соціальної сфери незалежно від місця проживання та мінімізації ризиків соціального відчуження сільського населення. Посилена увага приділяється і питанню соціального відчуження серед внутрішньо переміщених осіб.

З іншого боку, в Україні діють і регіональні програми стратегічного характеру. Так, в Миколаївській області діє розпорядження голови Миколаївської обласної державної адміністрації «Про затвердження плану заходів на 2016–2017 роки з реалізації у Миколаївській області Стратегії подолання бідності» від 29 вересня 2016 року № 368-р. Другим документом є розпорядження Миколаївської ОДА «Про затвердження плану заходів на 2018 рік з реалізації у Миколаївській області Стратегії подолання бідності» від 16 квітня 2018 року № 123-р.

Зважаючи на той факт, що термін дії даних державної та регіональної Стратегій подолання бідності ще не сплинув, про наслідки реалізації наслідки можна буде говорити лише після 2020 року. Поки що ж, спираючись на інформацію Рахункової палати України, станом на 01.01.2018 із 159 заходів, що зазначені в даному документі у повному обсязі виконано лише 59, що становить 37,1 % від загальної кількості; 77 заходів виконано частково; 17 заходів не виконано взагалі.

На сьогоднішній день викоринити бідність можливо насамперед в руслі створенні кращих, ніж є зараз, умов для інвестування, підприємницької діяльності, належної організації кредитування, фінансування та змінам податкової системи – що поліпшить ситуацію на ринку праці та призведе до

зростання доходів працюючого населення, а значить і відрахувань до бюджетів усіх рівнів, до пенсійного та інших цільових соціальних фондів тощо.

У ході наукового дослідження розроблено один із першочергових напрямків соціальної політики в Україні - підвищення рівня зайнятості, а саме:

1) Здійснення додаткових заходів, спрямованих на стабілізацію чисельності зайнятих у всіх сферах економічної діяльності, створення нових робочих місць на базі широкого розвитку малого і середнього бізнесу, а також створення нових виробництв, бажано інноваційних, за рахунок як іноземних, так і вітчизняних капіталовкладень.

2) Упорядкування процесів, пов'язаних з перерозподілом зайнятого населення між державним та недержавним секторами економіки у зв'язку зі зміною форм власності підприємств.

3) Удосконалення державного регулювання ринку праці шляхом реалізації спеціальних програм зайнятості (наприклад, «Стимулювання переходу до трудової діяльності», «Обумовлених грошових трансфертів» тощо).

4) Вдосконалення системи освіти, яка буде спрямована як на підвищення загального рівня освіченості та культури громадян, так і на поглиблення професійних знань, у тому числі за рахунок формування у майбутнього фахівця не тільки теоретичної бази, а й практичних навичок майбутньої діяльності.

5) Сприяння реалізації власного підприємницького, трудового, інтелектуального, творчого потенціалів економічно активного населення за рахунок спрощення процедури започаткування підприємницької діяльності та створення сприятливих умов для розвитку малого підприємництва.

6) Здійснення структурної перебудови економіки України шляхом нарощування частки інноваційного сектору та скорочення частки ресурсно-добувних виробництв; використання існуючих конкурентних переваг України як виробника та експортера продуктів харчування, рекреаційного та туристичного центру, транспортної розв'язки тощо; відновлення та подальший розвиток авіабудування, суднобудування, космічних технологій, атомної енергетики, автомобільної промисловості, виробництва зброї та військової техніки тощо.

7) Вдосконалення системи захисту права власності та здійснення боротьби з монополіями.

8) Забезпечення подальшого поетапного наближення мінімальних державних гарантій до прожиткового мінімуму

9) Зменшення навантаження на фонд оплати праці шляхом перерозподілу між роботодавцями і працівниками платежів та зборів, розширення бази оподаткування.

10) Здійснення боротьби з небажаною зовнішньою міграцією (відтоком населення) шляхом забезпечення нормальних умов життя та створення можливостей для реалізації трудового інтелектуального і творчого потенціалу наших співвітчизників в Україні.

Другим напрямком соціальної політики має стати підвищення доходів від трудової діяльності, де можна передбачити:

1) Реалізація заходів, спрямованих на зростання реальної заробітної плати.

2) Встановлення економічно обґрунтованих рівнів мінімальної заробітної плати з поетапним наближенням її розміру до прожиткового мінімуму.

3) Підвищення рівня оплати праці та створення стимулів для високопродуктивної праці, а також постійного поглиблення знань та вдосконалення навичок працівників.

4) Запровадження програми підтримки мінімального трудового доходу та доходу від базових соціальних виплат як безпосередній захід, спрямований на зменшення рівня поточної бідності.

5) Посилення захисту прав працівників у сфері оплати праці, зокрема шляхом розвитку соціального партнерства та договірною регулювання трудових відносин;

6) Створення та розвиток інститутів, які б гарантували збереження заощаджень громадян та захист таких заощаджень від інфляції.

7) Забезпечення оптимальної міжпрофесійної, міжкваліфікаційної, міжпосадової диференціації заробітної плати для всіх категорій працюючих.

8) Підвищення оплати праці працівникам бюджетної сфери та усунення диспропорції у міжпосадових та міжгалузевих співвідношеннях їх оплати на основі запровадження другого етапу єдиної тарифної сітки

Крім цього, важливою складовою державної соціальної політики, спрямованої на підвищення рівня життя населення та на мінімізацію наслідків бідності, є боротьба з корупцією та тіншовим сектором. Зокрема, йдеться про такі заходи:

1) Створення дієвої судової системи.

2) Декларування доходів і витрат чиновниками та членами їх родин та забезпечення відповідальності за хабарництво.

3) Припинення роботи нелегальних конвертаційних центрів і обмеження готівкових операцій між суб'єктами підприємницької діяльності.

4) Боротьба з порушеннями митних процедур.

5) Заборона або значні обмеження співпраці з офшорними зонами;

6) Обмеження кількості контролюючих органів, оптимізація їх повноважень та посилення контролю над результатами їх роботи.

7) Мінімізація (а у перспективі й повна ліквідація) податкових пільг, адже в Україні вони скоріше є не засобом стимулювання окремих галузей або виробництв, а методом нечесної конкуренції та розкрадання коштів державного бюджету.

8) Спрощення звітності суб'єктів підприємницької діяльності, у тому числі за рахунок обмеження дублювання інформації в різних формах звітності.

І останнім напрямком, на якому слід зосередити свою увагу, є подальше реформування та вдосконалення соціальної підтримки найбільш вразливих верств населення на сучасному етапі в Україні. Насамперед в цьому контексті необхідно:

1) Впровадити прогресивну технологію обслуговування малозабезпечених громадян, що дасть можливість за однією їхньою заявою

надати їм усі види державної допомоги, що й призведе до посилення цільової спрямованості соціальної допомоги;

2) Сформувати єдину базу даних і реєстру отримувачів всіх видів соціальної допомоги та пільг.

3) Запровадити нові форми соціальної допомоги бездомним громадянам та особам, звільненим з місць позбавлення волі, зокрема розробити нормативно-правові основи функціонування закладів з соціальної адаптації зазначених категорій осіб, що покращить їхнє матеріальне становища та знизить рівень бідності серед них.

4) Провести повномасштабну пенсійну реформу, оскільки тільки таким шляхом можна докорінно поліпшити становище сьгоднішніх та майбутніх пенсіонерів. Зазначимо, що ухвалення восени 2017 року Верховною Радою України урядового пакета змін до пенсійного законодавства України, яке часто називають «пенсійною реформою», має, мабуть тільки один позитивний момент – довгоочікуване введення в дію норми закону ще 7-річної давнини щодо другого рівня системи пенсійного страхування, накопичувальної системи, яка офіційно запрацювала з 1 січня 2019 року. Дана система повинна стати не лише запобіжником бідності населення похилого віку, а й сприяти перетворенню значної частини пенсіонерів на складову середнього класу. Тому доопрацювання системи пенсійного забезпечення й надалі залишатиметься актуальним питанням діяльності українського уряду.

5) Подальше вдосконалення соціальної підтримки сімей з дітьми та дітей, позбавлених батьківського піклування;

6) Забезпечення мінімуму підтримки для соціально вразливих верств та категорій населення, для сімей з дітьми у житловій сфері.

В цілому, можна зробити наступний узагальнюючий висновок: для подолання бідності в Україні, слід створити новий фінансовий механізм накопичення достатніх коштів у бюджетах місцевого рівня для сприяння зайнятості населення, підтримки та розвитку підприємств, які створюють робочі місця та в подальшому зменшують соціальну нерівність серед різних верств населення в Україні.

ВИСНОВКИ

У роботі здійснено теоретичне та практичне узагальнення, а також запропоновано модернізований підхід до вирішення проблеми мінімізації бідності в контексті здійснення державної соціальної політики в Україні. За результатами дослідження зроблено нижчевикладені висновки.

1. На сьогоднішній день існує кілька основних наукових підходів щодо оперування поняттям «рівень життя населення». Більшість науковців сходяться на тому, що рівень життя – це комплексна соціально-економічна категорія, що виражає ступінь задоволення матеріальних і духовних потреб людини, домогосподарства, соціальної групи, або ж мешканців певної території, держави. У національній економіці для оцінки й аналізу життєвого рівня населення використовують різні показники, зокрема обсяг валового внутрішнього продукту, національного доходу на душу населення, обсяг послуг на душу населення, середній рівень заробітної плати, забезпеченість житлом та інші. Окрім того, життєвий рівень населення країни характеризують показники середньої тривалості життя, народжуваності і смертності, захворюваності населення тощо.

Уявлення про наявний рівень життя населення та його динаміку є важливим фактором при встановленні пріоритетів державної економічної і соціальної політики.

У сучасній науці виокремлюють такі градації рівня життя населення: достаток, нормальний рівень життя та бідність. Всі ці категорії відображають певний рівень життя населення та його можливість задовольнити свої базові потреби. Найбільш небезпечним явищем, яке негативно впливає на різні сфери суспільного життя країни як в короткостроковій, так і в тривалій перспективі, є бідність населення, узята у порівняно великому масштабі як фактор постійної дії.

У сучасному суспільстві швидко зростає соціальне розшарування населення і, відповідно, має місце поширення бідності. Бідність є проблемою, що характерна, в першу чергу, для країн, що розвиваються; проте вона притаманна і розвиненому світу, а також країнам, що здійснюють ринкову трансформацію економіки, зокрема й постсоціалістичних, до яких з 1991 р. належить і Україна.

Це питання розглядали чимало вчених і дослідників зі світовим ім'ям, які дійшли єдиної думки про те, що бідність – це насамперед неможливість, через нестачу коштів, підтримувати спосіб життя, притаманний конкретному суспільству в конкретний період часу.

Сучасна наука розрізняє такі форми бідності, як: об'єктивна та суб'єктивна, абсолютна та відносна, тимчасова і застійна. Відповідно до своєї тривалості, бідність може бути тимчасовою (короткочасною), застійною (довгостроковою) та хронічною, або спадковою (яка передається з покоління до покоління). За глибиною бідність може приймати такі відповідні форми, як малозабезпеченість, зубожіння, люмпенізм і пауперизм. Дві останні форми є

крайнім проявом життя зубожілих, які відчужені від усіх офіційних форм доходів у суспільстві.

Всі проблеми, породжувані бідністю, руйнують соціальну стабільність в суспільстві, знижують якість життя, а також збільшують витрати бюджету на соціальну допомогу і охорону правопорядку.

2. Світовий досвід переконує, що проблема бідності обов'язково потребує розв'язання. Це суспільна проблема, вирішувати яку (або ж, принаймні, мінімізувати) можливо через використання опрацьованих світовою практикою типових засобів державної соціальної політики, які першочергово направлені на здійснення економічного оздоровлення в державі, забезпечення прийнятих соціальних гарантій в сфері стандартів підтримки рівня життя, зокрема трудових доходів населення, а також розвиток адресної соціальної допомоги нужденним категоріям населення. При правильному впровадженні даних напрямків соціальної політики можливо стабілізувати економічне становище в країні та підвищити рівень життя населення в цілому.

3. На сьогоднішній день Україна належить до країн з високим, а у кризові періоди й зі зростаючим рівнем бідності. Так, у 1990-ті роки, а також після 2014 р. такі фактори, як значний спад виробництва, інфляція, зниження продуктивності праці, штучне утримування на виробництві зайвої робочої сили, зростання рівня та тривалості безробіття у поєднанні з монопольним становищем окремих галузей та підприємств неминуче призвели до зниження обсягів валового внутрішнього продукту на душу населення, скорочення частки оплати праці в його структурі, зменшення реальних доходів та реальної заробітної плати, зниження платоспроможного попиту населення і обсягів споживання при одночасному погіршенні його якості та структури. Ще одним фактором став стрімкий процес соціальної поляризації колишнього егалітарного (тобто, радянського) суспільства, який характеризується, з одного боку, стрімкою концентрацією коштів та майна в руках нечисленних груп, з іншого – як раз прогресуючим збільшенням масштабів бідності та знедоленості широких верств населення.

Найбільш вразливою по відношенню до ризику бідності категорією є сім'ї з дітьми, навіть за умов того, що батьки зайняті трудовою діяльністю у режимі повної зайнятості. Низький рівень оплати праці не завжди дозволяє навіть обом працюючим батькам забезпечити прийнятний рівень життя своїм неповнолітнім. Також варто відмітити бідність безробітних: безробіття є надзвичайно потужним чинником ризику бідності, адже неминуче знижує рівень життя всієї родини.

Ще однією категорією відповідного ризику є пенсіонери, адже їхня бідність є результатом впливу кількох чинників: низьких зарплат працюючих, високого рівня безробіття та тінізації економіки, високого демо економічного навантаження (співвідношення чисельностей осіб пенсійного та працездатного віку), і внаслідок цього – низького коефіцієнта заміщення зарплати пенсією. У останні роки (після 2014 р.) додалася й така категорія, як внутрішньо переміщені особи. Більшість з них опинилася у зоні ризику, оскільки не мали значних заощаджень, здатних компенсувати втрати (навіть тимчасові), або

рівня кваліфікації, який гарантував би відновлення на новому місці проживання трудових джерел доходів у повному обсязі.

Як результат, на сьогоднішній день до категорії бідних в Україні можна віднести 27,8 % населення (13,7 млн.), вкрай бідних – 14,7 % (7,12 млн. осіб).

І хоча бідність в Україні з'явилась не сьогодні і є не лише наслідком трансформаційної кризи та прорахунків у проведенні реформ, вона так чи інакше перетворилася на один із найважливіших чинників формування соціальної напруженості і соціальної нестабільності в суспільстві, що призводить до погіршення криміногенної обстановки та посилення проявів актів громадянської непокори, стрімкого зниження народжуваності, зростання обсягів зовнішньої трудової міграції та еміграції, погіршення стану здоров'я та зростання смертності, тобто, посилення демографічних процесів депопуляції.

4. Існуючі в теперішній час соціальні гарантії, норми та нормативи, встановлені українським законодавством, закріплюють конституційні права і гарантії громадян хоча й по достатній сукупності показників (у сфері праці, охорону здоров'я громадян, гарантії зайнятості населення, мінімальні гарантії соціального захисту, мінімальну забезпеченість послугами галузей соціальної сфери тощо), але в той же час вони є суттєво заниженими за обсягом надання чи гарантування. Так, здійснений порівняльний аналіз рівня життя населення в Україні порівняно з країнами Європейського Союзу надав можливість зробити висновок, що рівень соціального захисту і спектр гарантій, що надається громадянам країн ЄС вище, ніж аналогічні стандарти, закріплені та реалізовані у діючих нормативно-правових актах України.

В Україні базовим соціальним стандартом є прожитковий мінімум, а соціальною гарантією – мінімальна заробітна плата, але саме вони і виявляються заниженими по відношенню до європейських стандартів. Так, розмір мінімальної оплати праці в європейських країнах встановлюється на рівні 35–40 % від середньої заробітної плати по країні (у нас 37 %) і вищий за прожитковий мінімум на 10–15 % – натомість в Україні мінімальна заробітна плата перевищує прожитковий мінімум лише на 3,6 %. У структурі операційних витрат промислових підприємств витрати на оплату праці коливалися в останні роки в межах 10–11 % : так, у 2016 р. навіть у базових високотехнологічних галузях частка витрат на оплату праці не перевищувала 20 % – в той час як у країнах ЄС цей показник сягає до 45 %. Необхідно відзначимо також і той факт, що мінімальна погодинна заробітна плата, яка за нормами ООН повинна становити не менше трьох доларів США за годину, і надалі залишається в Україні на досить низькому рівні. Так, у 2019 р. цей показник становить лише 0,90 дол. США (25 грн.) на годину, що є показником зниження рівня оплати праці та знецінення робочої сили в нашій державі, що, як наслідок, призводить до збільшення майнового розшарування населення та відділяє Україну від європейських соціальних стандартів.

5. На сьогоднішній день в Україні існує розвинута нормативно-правова база, що регулює соціально-економічні відносини, які позначаються на рівні життя населення. Дані норми закріплені насамперед у Конституції України та у національному законодавстві; серед визначальних законодавчих актів слід

відзначити Закони України «Про оплату праці», «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії», «Про прожитковий мінімум», «Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям», «Про державну допомогу сім'ям з дітьми»; в останні роки до цього переліку можна додати ще й Закон «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб», важливі норми якого зреалізуються на практиці через механізми, що містяться у Постановах Кабінету Міністрів України «Про надання щомісячної адресної допомоги внутрішньо переміщеним особам для покриття витрат на проживання, в тому числі на оплату житлово-комунальних послуг», «Деякі питання здійснення соціальних виплат внутрішньо переміщеним особам» та інші.

Але ж викликає занепокоєння той факт, що застосування норм вказаних законів на практиці доволі слабо впливає на зростання доходів населення і, відтак, на зменшення масштабів бідності в Україні. Це насамперед пов'язано із відміченою вище заниженістю самих державних соціальних стандартів та нормативів в Україні, стандартів, внаслідок чого заниженими є й обсяги державних соціальних гарантій у царині рівня життя населення.

Упродовж двох останніх десятиліть в Україні розроблено цілу низку програмних документів, спрямованих на консолідацію заходів боротьби із бідністю, це зокрема Указ Президента України «Про Стратегію подолання бідності» від 15 серпня 2001 року № 637/2001, Указ Президента України «Про невідкладні заходи з подолання бідності» від 26 лютого 2010 року № 274, Постанова Кабінету Міністрів «Про затвердження Державної цільової соціальної програми подолання та запобігання бідності на період до 2015 року» від 31 серпня 2011 року. № 1057. Усі ці нормативні документи направлені на підтримку малозабезпечених верств населення, створення умов для підвищення рівня зайнятості та особистої активності людини до праці тощо.

Але, на жаль, результативність їх впровадження навіть у відносно благополучні роки залишала бажати кращого. За цей період так і не вдалося суттєво зменшити рівень бідності в Україні. Так, якщо у II половині 2000-х років він коливався біля позначки у 25 %, то у 2015 році за оцінками міжнародних організацій сягав як мінімум вдвічі більших показників. Звичайно, що сплеск бідності припадає на період після 2014 року, коли суспільно-політичні потрясіння та військові дії завдали нищівного удару по національній економіці, але ж «пробуксування» спостерігалось і у відносно стабільні та благополучні в економічному плані роки (наприклад, у період 2010–2012 рр.).

Нарешті, вже в останні роки, виходячи із міркувань стабілізації соціально-економічної ситуації в країні та орієнтуючись на Цілі сталого розвитку ООН на період з 2015 до 2030 р., Кабінетом Міністрів України розроблено та підготовлено розпорядження «Про схвалення Стратегії подолання бідності» (16 березня 2016 року, № 161-р.).

На відміну від попередніх стратегічних документів, дана Стратегія однозначно враховує курс України на європейську інтеграцію, й тому при її

розробленні було враховано діючу Європейську соціальну хартію та положення Європейської платформи проти бідності та соціального відчуження. Даний документ є діючим нормативно-правовим актом, що передбачає до 2020 року здійснити низку соціально-економічних заходів, спрямованих на зростання доходів населення від трудової зайнятості і виплат у системі державного соціального страхування, забезпечення доступу населення до послуг соціальної сфери, а також мінімізації ризиків соціального відчуження сільського населення.

Говорити про загальну результативність даної програми ще зарано. Але вже можна зафіксувати, що станом на 01.01.2018 із 159 заходів, що зазначені в даному документі у повному обсязі виконано лише 59, що становить 37,1 % від загальної кількості. Звичайно, можна сподіватись, що протягом двох останніх років уряду вдасться реалізувати усі намічені заходи, що й має призвести до зменшення рівня бідності в країні, – але при наявних бюджетних ресурсах та економічних ресурсах та, враховуючи необхідність повернення величезних зовнішніх запозичень та ріст цін на енергоносії, це виглядає сумнівним, й отже, проголошена стратегічна мета подолання масової бідності українців знову опиняється під загрозою зриву.

6. Пошук шляхів мінімізації бідності Україні є надзвичайно актуальним завданням сьогодення. На сьогоднішній день зменшувати рівень бідності в Україні можливо лише завдяки створенню умов для економічного пожвавлення (інвестування, підприємницької діяльності, належної організації кредитування, фінансування тощо), суттєвого зростання обсягу гарантій у сфері оплати праці та трудової зайнятості населення з одного боку, та змін у податково-перерозподільчій та пенсійній системах – з іншого. Необхідно більше сконцентрувати зусилля на вирішенні таких стратегічних завдань, як підвищення економічної активності населення та рівня доходів від трудової діяльності, розвиток соціального страхування як запобіжного захисту від втрат доходу та соціальна підтримання вразливих верств населення.

Все це передбачає зміни наголосів у державній економічній та соціальній політиці. В цілому долаття бідності, її мінімізація та створення умов, що блокують її поширення – це довготривалий процес, упродовж якого змінюватиметься соціально-економічна ситуація та фінансові можливості країни. Лише за таких умов можна очікувати досягнення більш високих, ніж існуючі, соціальних стандартів рівня життя населення, стандартів як мінімум східноєвропейського рівня.

Основні положення роботи представлено в таких публікаціях:

1. Гольденко О. Ю. Бідність в Україні: причини, прояви та основні напрямки державної політики // Студентські наукові студії: Молодіжний науковий журнал. – Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2019. – Випуск 35 (79) (подано до друку).

АНОТАЦІЯ

Гольденко О. Ю. Бідність в Україні та шляхи її мінімізації в контексті державної соціальної політики. – На правах рукопису.

Магістерська робота на здобуття академічного ступеня магістра за спеціальністю – 074 публічне управління та адміністрування. – Чорноморський національний університет імені Петра Могили, Миколаїв, 2019.

Магістерська робота присвячена дослідженню державної соціальної політики протидії бідності та запропоновані шляхи підвищення її ефективності, спираючись на аналіз бідності в Україні як комплексної соціальної проблеми.

У процесі дослідження було з'ясовано поняття «рівень життя населення» та «бідність», визначено їхні основні стандарти й показники, проаналізовано ситуацію з бідністю в Україні, оцінюючи її масштаби та наслідки у розрізі окремих груп/категорій населення та українського суспільства в цілому порівняно з європейськими країнами, охарактеризовано діючу в Україні соціальну політику у царині рівня життя населення та її сфокусованість на проблемі бідності в Україні та запропоновано основні шляхи підвищення ефективності державної соціальної політики, спрямованої на мінімізацію бідності за сучасних українських умов.

Ключові слова: бідність, рівень життя, державна соціальна політика, доходи, заробітна плата, споживання, оплата праці, соціальні стандарти, соціальні гарантії.

АННОТАЦИЯ

Гольденко Е. Ю. Бедность в Украине и пути ее минимизации в контексте государственной социальной политики. – На правах рукописи.

Магистерская работа на соискание академической степени магистра по специальности – 074 публичное управление и администрирование. – Черноморский национальный университет имени Петра Могилы, Николаев, 2019.

Магистерская работа посвящена исследованию государственной социальной политики противодействия бедности и предложены пути повышения ее эффективности, опираясь на анализ бедности в Украине как комплексной социальной проблемы.

В процессе исследования было выяснено понятие «уровень жизни населения» и «бедность», определены их основные стандарты и показатели, проанализирована ситуация с бедностью в Украине, оценивая ее масштабы и последствия в разрезе отдельных групп / категорий населения и украинского общества в целом по сравнению с европейскими странами, охарактеризована действующая в Украине социальная политика в области уровня жизни населения и ее сфокусированности на проблеме бедности в Украине и предложены основные пути повышения эффективности государственной социальной политики, направленной на минимизацию бедности в современных украинских условиях.

Ключевые слова: бедность, уровень жизни, государственная социальная политика, доходы, заработная плата, потребление, оплата труда, социальные стандарты, социальные гарантии.

SUMMARY

Goldenko O.Y. Poverty in Ukraine and ways to minimize it in the context of state social policy. – On the rights of the manuscript.

Master's work for obtaining an academic master's degree in the specialty – 074 public administration and management. – Petro Mohyla Black Sea National University, Mykolaiv, 2019.

The master's thesis is devoted to the study of the state social policy of combating poverty and suggested ways to increase its effectiveness, based on the analysis of poverty in Ukraine as an integrated social problem.

In the course of the study, the concept of «living standards of the population» and «poverty» were clarified, their main standards and indicators were determined, the poverty situation in Ukraine was analyzed, assessing its scale and consequences in terms of separate groups/categories of the population and Ukrainian society in general comparatively with the European countries, the social policy in the sphere of living standards in Ukraine and its focus on the problem of poverty in Ukraine are described and the main ways of increasing the efficiency of the state social policies aimed at minimizing poverty in the modern Ukrainian context.

Key words: poverty, standard of living, state social policy, income, wages, consumption, wages, social standards, social guarantees.